

Kohtuasi C-510/22**Eelotsusetaotluse kokkuvõte vastavalt Euroopa Kohtu kodukorra artikli 98 lõikele 1****Saabumise kuupäev:**

28. juuli 2022

Eelotsusetaotluse esitanud kohus:

Înalta Curte de Casație și Justiție (Rumeenia kassatsioonikohus)

Eelotsusetaotluse kuupäev:

14. juuni 2022

Kassaator:

Romaqua Group SA

Vastustajad:

Societatea Națională a Apelor Minerale

Agenția Națională pentru Resurse Minerale

Põhikohtuasja ese

Kassatsioonkaebus, mille kassaator Romaqua Group SA esitas vastustajate Societatea Națională a Apelor Minerale SA (mineraalvee riiklik ettevõte – SNAM) ja Agenția Națională pentru Resurse Minerale (maavarade riiklik amet – ANRM) vastu, mille eesmärk oli vaidlustada Curtea de Apel București – Secția a VIII-a de contencios administrativ și fiscali (Bukaresti apellatsioonikohus, Rumeenia – teine tsiviilkolleegium, haldus- ja maksuasjad) poolt tsiviilasjas 11. juunil 2019 tehtud otsus.

Eelotsusetaotluse ese ja õiguslik alus

ELTL artikli 267 alusel palutakse tõlgendada ELTL artikli 106 lõiget 1, ELTL artikleid 49 ja 119 ning direktiivi 2009/54/EÜ artiklit 3.

Eelotsuse küsimused

Kas ELTL artikli 106 lõiget 1 tuleb tõlgendada nii, et sellega on vastuolus niisugune riigisisene õigusnorm nagu see, mis on kõne all põhikohtuasjas ja millega säilitatakse täielikult riigile kuuluva äriühinguga sõlmitud algne ja konkurentsisisüsteemist väljaspool otseleping mineraalveeallikate kasutamise litsentside kohta (riigile kuuluva ettevõtte käsutuses olevate) ainulitsentside korduva ja piiramatult pikendamise kaudu?

Kas Euroopa Liidu põhiõiguste harta artiklit 16, ELTL artiklit 49, ELTL artiklit 119 ja direktiivi 2009/54/EÜ loodusliku mineraalvee kasutamise ja turustamise kohta artiklit 3 tuleb tõlgendada nii, et nendega on vastuolus niisugune riigisisene õigusnorm nagu see, mis on kõne all põhikohtuasjas ja millele eespool viidati ning mis kehtestab ettevõtlus- ja asutamisevabadusele põhjendamatult piirangu?

Viidatud liidu õiguse sätted ja liidu kohtupraktika

ELTL artiklid 49 ja 102, ELTL artikli 106 lõige 1 ja ELTL artikli 119 lõige 1.

Euroopa Liidu põhiõiguste harta artikkel 16.

Euroopa Parlamendi ja nõukogu 18. juuni 2009. aasta direktiiv 2009/54/EÜ loodusliku mineraalvee kasutamise ja turustamise kohta; põhjendus 5 ja artikkel 3.

17. juuli 2014. aasta kohtuotsus komisjon vs. DEI (C-553/12 P), punktid 41–47.

Viidatud riigisisese õiguse sätted

Kaevandamisseadus nr 61/1998

Artikkel 46: „1) Ametiasutused, riiklikud kaevandusettevõtjad ja äriühingud jätkavad oma tegevust ainult aladel, mida nad haldavad ning millel nad käesoleva seaduse avaldamise kuupäeval teostavad loa saanud uurimis-, arendus- või kasutamistöid.

2) 90 päeva jooksul alates käesoleva seaduse jõustumisest lõpetavad ametiasutused, riiklikud kaevandusettevõtjad ja kaevandamistegevustega tegelevad äriühingud lõikes 1 sätestatud uurimisalade piiritlemise, kohtade arendamise ja kasutamise ning taotlevad pädevalt ametiasutuselt nende alade haldamist või kontsessioonilepingu sõlmimist kooskõlas käesoleva seadusega“.

Kaevandamisseadus nr 85/2003, millega tunnistatakse kehtetuks seadus nr 61/1998

Artikli 20 lõige 2: „Kasutuslitsents antakse maksimaalselt 20 aastaks, õigusega pikendada järgnevatel ajavahemikel litsentsi viie aasta võrra“.

Artikli 60 lõige 1: „Kehtivate litsentside sätted jäävad kehtima nende kogukestuse ajaks tingimustel, mille alusel need kehtestati“.

Curtea Constituțională (Rumeenia konstitutsioonikohus) otsus nr 136/2001, milles peeti põhiseadusvastaseks seaduse nr 219/1998 kontsessioonilepingute korra kohta artikli 40 lõike 1 esimest lauset osas, milles kohalikel ametiasutustel on kohustus anda kohalikkude huvi pakkuvad avalikud hüved või tegevused ja avalikud teenused kontsessioonilepingu kaudu otse teatavatele juriidilistele isikutele.

Asjaolude ja põhikohtuasja lühiülevaade

- 1 Valitsuse otsusega nr 786/1997 asutati Regia Autonomă a Apelor Minerale din România (Rumeenia mineraalvee sõltumatu ettevõtte) reorganiseerimise kontekstis aktsiaselts SNAM, Rumeenia juriidiline isik, kes kuulub täielikult riigile, kelle tegevuse eesmärk on „juhtida talle usaldatud maardlate kasulike mineraalainete kasutamist ja väärtustamist äritehingute, geoloogiliste ja hüdroloogiliste uurimistööde kaudu ja oma toodete kasutamist nende villimise või turismi- ja suplustegevuste, transpordi, ladustamise, turustamise ja nendega kauplemise kaudu“.
- 2 Valitsuse 1999. aastal järjestikku vastu võetud otsustega (nr 489/1999, 568/1999, 695/1999 ja 1020/1999) kiideti heaks ANRM-i (kui litsentsihalduri) poolt SNAM-ile litsentside pakkumismenetlusega andmine kõigi sel ajal Rumeenias toimunud mineraalveevarude (30 põhjaveekogumit) kasutamiseks 20 aastaks.
- 3 19. juulil 2016 taotles Romaqua Group SA ANRM-ilt Borseci ja Stânceni alade kasutuslitsentside viivitusega ülekandmist ning seda, et ta ei pikendaks eelnevalt SNAM-ile pakkumismenetlusega antud litsentse, kui need 2018. aastal aeguvad, ning korraldaks uute litsentside andmiseks riigihankemenetluse kooskõlas kehtivate seaduste sätetega.
- 4 ANRM keeldus neid taotlusi rahuldamast, rõhutades, et litsentsid saab üle kanda ainult SNAM, juhul kui ANRM on selleks eelneva nõusoleku andnud, ning et riigihankemenetluse saab korraldada üksnes siis, kui SNAM ei taotle kehtivate litsentside pikendamist. Pikendusi võib taotleda korra iga viie aasta jooksul viieks aastaks ja ANRM ei või taotlusele vastu vaielda.
- 5 SNAM kinnitas omalt poolt, et ta ei ole huvitatud kahe kasutuslitsentsiga saadud õiguste ja võetud kohustuste ülekandmisest.
- 6 2. novembril 2016 Curte de Apel București (Bukaresti apellatsioonikohus, Rumeenia) kantseleis registreeritud apellatsioonkaebusega esitas Romaqua Group SA apellatsioonkaebuse vastustaja ANRM vastu, nõudes, et ANRM kinnitaks, et taotluse rahuldamisest keeldumine oli põhjendamatu, ning et teda kohustataks – kui 2018. aasta lõpus lõpeb ajavahemik, milleks SNAM-ile anti litsentsid nr 331/199 (Borseci ala) ja nr 585/1999 (Stânceni ala), mis olid seotud mineraalvee kasutamise tegevuste kontsessioonidega – välja kuulutama

riigihankemenetlust järgmiseks ajavahemikuks kasutustegevuste kontsessioonilepingute sõlmimiseks kooskõlas kehtiva seaduse sätetega.

- 7 Apellatsioonkaebuse põhjendustes väitis Romaqua Group SA, et kuigi kehtivates õigusnormides on ette nähtud hankemenetluse väljakuulutamise, andis ANRM punktis 2 viidatud litsentsid SNAM-ile seaduse nr 219/1998 kontsessioonilepingute korra kohta artikli 40 lõigu 1 kohaselt hankemenetlust korraldamata.
- 8 Pärast seda, kui Curte Constituțională (Rumeenia konstitutsioonikohus) tunnistas otsusega nr 136/2001 seaduse nr 219/1998 artikli 40 lõike 1 põhiseadusvastaseks ja jõustus kaevandamiseseadus nr 85/2003, mille artiklis 18 on ette nähtud, et kasutuslitsentsid antakse riigihankemenetluse edukale pakkujale, väljastas ANRM mineraalvee kasutamise kontsessioonilitsentsid SNAM-ist erinevale äriühingule, kes omab aga mineraalvee kasutamise turul jätkuvalt põhjendamata turgu valitsevat seisundit.
- 9 ANRM kinnitas vastustaja vastuses, et kontsessioonilitsentsid anti SNAM-ile kooskõlas kaevandamiseseaduse nr 61/1998 artikliga 46, kuna viimane tegeles Borseci ja Sâncrăeni alal kaevandustegevustega.
- 10 Lubanud SNAM-il menetluse astuda, jättis Curte de Apel București (Bukaresti apellatsioonikohus, Rumeenia) 11. juunil 2019 Romaqua Group SA esitatud apellatsioonkaebuse rahuldamata, pidades sisuliselt kohaldatavateks seaduse nr 61/1998 artiklit 46 ja kaevandamiseseaduse nr 85/2003 artikli 20 lõiget 2 ning valitsuse otsuse nr 1208/2003, millega kiidetakse heaks kaevandamiseseaduse nr 85/2003 rakendussätted, artikli 32 lõiget 1.
- 11 Romaqua Group SA esitas 11. juuni 2019. aasta kohtuotsuse peale kassatsioonkaebuse Înalta Curte de Casație și Justițiele (Rumeenia kassatsioonikohus), eelotsusetaotluse esitanud kohtule, väites muu hulgas, et vaidlustatud kohtuotsus rikub liidu õiguse esimese põhimõtet, ja paludes eelotsusetaotluse esitanud kohtul Euroopa Kohtule eelotsusetaotluse esitada.

Põhikohtuasja poolte peamised argumendid

- 12 Romaqua Group SA väidab, et ANRM-i positsiooni, mida kinnitas ka Curte de Apel București (Bukaresti apellatsioonikohus, Rumeenia) ja mille kohaselt SNAM-il on seaduse nr 85/2003 artikli 20 lõigete 1 ja 2 alusel õigus taotleda iga viie aasta järel litsentside järjestikuseid pikendusi viieks aastaks ning järelikult säilitada pikenduse alusel SNAM-i kasutusõigus, mis tuleneb lepingu sõlmimisest riigihankemenetluseta, tuleb hinnata ka liidu õigust arvestades.
- 13 Tegelikult on SNAM-il turgu valitsev seisund, kuna ta säilitab eri- ja ainuõiguse ressursidele, mida 1998. aastal kasutati. Kassaatori arvates on aga riigisisised õigusnormid, mis selle olukorra võimalikuks teevad, vastuolus ELTL artikli 106 lõike 1 ja ELTL artikli 102 sätetega. Kõnealused riigisisised õigusnormid mitte

üksnes ei jätnud eri- ja ainuõigusi kehtima, vaid tõid kaasa ka turgu valitseva seisundi kuritarvitamise.

- 14 Lisaks loob kõnealune riigisisene õigusnorm harta artiklit 16 ning ELTL artikleid 49 ja 119 koostoimes direktiivi 2009/54/EÜ artikliga 3 arvesse võttes takistusi teiste ettevõtjate turule tulemisele ning kujutab endast asutamisevabaduse piirangut, mis ei näi põhjendatud.

Eelotsusetaotluse põhjenduste lühiülevaade

- 15 Eelotsusetaotluse esitanud kohtu arvates käsitletakse käesolevas kohtuasjas võimalust säilitada (tegelikult ajaliste piiranguteta) pikenduse kaudu otse (hankemenetlust korraldamata) antud litsentsid ning järelkult viidatud turuga seotud konkurentsisisüsteemi moonutamist (kuna SNAM-il on turgu valitsev seisund, sest ta säilitab eri- ja ainuõiguse juurdepääsul ressursidele, mida 1998. aastal kasutati).
- 16 Seejärel mõisteid „riigiettevõtte“ ja „ainuõigused“ analüüsid märgib Înalta Curte de Casație și Justiție (Rumeenia kassatsioonikohus), et käesolevas asjas on kohaldatavad ELTL artikli 106 sätted.
- 17 Esiteks rõhutab viidatud kohus seoses esimese mõistega, et SNAM on aktsiaselts, Rumeenia juriidiline isik, kes kuulub täielikult riigile, mistõttu võib teda pidada „riigiettevõtteks“.
- 18 Teiseks, mis puudutab eespool viidatud teist mõistet, siis kuigi seaduse nr 61/1998 artikkel 10 ja hiljem seadus nr 85/2003 jätavad teoreetiliselt mineraalvee juurdepääsu võimaluse avatuks, on see võimalus tegelikkuses piiratud SNAM-ile seaduse nr 61/1998 artikli 46 kohaselt eeliskorras antud litsentside jätkumisega. SNAM-ile antud õiguse iga viie aasta järel piiramatu ja järjestikune pikendamine kujutab endast eri- ja ainuõigust tema kasuks ning loob samal ajal teiste äriühingute turule tulemisele takistusi – aspekt, mida rõhutas ka konkurentsiohkukogu aruandes, mille ta koostas pärast uuringut Rumeenias loodusliku mineraalvee ressursside kasutamise turu kohta.
- 19 Arvestades ka 17. juuli 2014. aasta kohtuotsuse komisjon vs. DEI (C-553/12 P) punkte 41–47, kinnitab eelotsusetaotluse esitanud kohus, et on olemas tõsised kahtlused selle kohta, kas kõnealused litsentside pikendamist käsitlevad riigisisised õigusnormid on kooskõlas liidu õigusnormidega konkurentsi-, asutamisevabaduse ja võrdsetel tingimustel majandustegevusega tegelemise vabaduse valdkonnas.